

Mikhavchuk L.F.

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

ASYLUM POLICY OF GREAT BRITAIN IN THE LATE 1980S – EARLY 2000S

Summary

It is ascertained that since the late 1980s onwards asylum seekers have become the major problem in the immigration policies of most West European countries. The United Kingdom, among other EU's member-states, has become one of the main destination countries of asylum seekers: since 1988 the country experienced a gradual increase in the number of applications for asylum. The main reforms in the asylum that the UK have started to implement since the late 1980s is analyzed.

Keywords: asylum seekers, refugees, Great Britain, granting asylum, economic immigrants, illegal immigrants.

УДК 321.02-056.2(437.6+431)

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ УЧАСТІ ЖІНОК СЛОВАЧЧИНИ ТА ПОЛЬЩІ:
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Сурніна-Далекорей О.А.

Ужгородський національний університет

У статті порушується проблема інтеграції жінок до політичного процесу сучасної Польської та Словацької Республік. Авторка аналізує можливі бар'єри в інституційній площині з якими зіштовхнулись жінки країн на шляху до лав політичної влади в період демократичних трансформацій на межі 20 – 21 століть. В результаті перевірки декількох гіпотез авторка узагальнює, що причини низького представництва жінок в органах влади обох країн обумовлюються як будовою національних інституційних чинників, так і глибоко вкоріненим громадським упередженням сприйняттям суспільної ролі жінки, що значною мірою впливає на настрої партійної еліти як Словаччини, так і Польщі.

Ключові слова: Центральна Європа, політична участь, партійна система, виборча система, жіночий рух.

Як і більшість інших країни Центральної Європи (ЦЄ), що стали на шлях глибоких соціальних перетворень на межі 1980 – 1990-х рр., Словаччина (СР) та Польща (РП) задекларували у новому виборчому законодавстві егалітарний принцип рівних можливостей для всіх соціальних груп населення при участі у політичному житті. Проте, вже результати двох перших демократичних виборів в парламенти країн (1994/1998 рр. в СР та 1991/1993 рр. в РП) продемонстрували, що жінки були представлені в обох легіслатурах набагато менше, ніж чоловіки.

Основною причиною скорочення представництва жінок у владних структурах, на думку фахівців, стала відміна системи квот, а також більш реалістичне відображення розподілу влади в суспільстві, що досягається посередництвом демократичних виборів. Зменшення показників політичної участі жінок в країнах регіону виявилось побічним ефектом процесу інституціоналізації нових політичних партій. Взаємопов'язаними із показником політичного представництва жінок є також внутрішні умови розвитку, що очевидно різняться між кожною конкретною країною ЦЄ. У даній роботі дослідити всі фактори внутрішньої динаміки розвитку країн (в нашому випадку – СР та РП) є неможливим, а тому ми змушені опустити аналіз основних економічних, соціальних та культурних детермінант процесу трансформації і зосередитись на *впливі політико-інституційних факторів на політичну участь жінок Словаччини та Польщі як основної мети дослідження.*

Вибір країн для вивчення пов'язаний із наступними чинниками: По-перше, і Словаччина і Польща представляють класичну ЦЄ, що обумовлює подібність їх історичних долей та спільність перспектив

розвитку. По-друге, обидві країни є прикладами успішного здійснення постсоціалістичних перетворень в регіоні ЦЄ. По-третє, важливим фактором відбору країн стала подібність окремих елементів їх політико-інституційного середовища.

Перші вибори в незалежній СР відбулись осінню 1994 р. Вибори в парламент здійснювались на основі загального виборчого права і пропорційного представництва (вибори проводились по 4 багатомандатних виборчих округах). Виборчий закон та Конституція (гл.5) були основними правовими регуляторами виборів. Польські вибори 1991 р. проводились згідно Закону про вибори від 28 червня 1991 р. Відповідно до нього 460 місць у Сеймі поділялись між 391 місцем обраних у 37 багатомандатних виборчих округах (з величиною 7-19 місць, або 10.5) і 69 місць розподілених через загальнонаціональні партійні списки. В результаті перших виборів жінки отримали 22 (14,66%) місць в НР СР та 42 (9,5%) в Сеймі РП. Напередодні виборів 1998 р. в СР відбулось чергове реформування виборчого законодавства – в країні було встановлено єдиний багатомандатний виборчий округ із 5% порогом для партій та 7-10% для коаліцій. Новий виборчий закон в травні 1993 р. вступив у дію і в РП. Метою зміни виборчих правил стало бажання зменшити фрагментацію шляхом зменшення пропорційності. В результаті було зменшено середню величину округу (число виборчих округів було збільшено до 52 з величиною від 3 до 17, або 7,5) та встановлено 5% поріг. Напередодні парламентських виборів 2001 р. польська виборча система зазнала чергових модифікацій. Новий закон закріпив правило, згідно з яким при виборах в нижню палату використовується варіант пропорційної виборчої системи, коли депутати обираються в багатомандатних виборчих

округах, а не в рамках єдиного загальнонаціонального виборчого округу. Однак, якщо під час виборів 1993 та 1997 рр. було 52 виборчих округи, то в 2001 р. їх стало 41 (7-19). Крім того, новий закон змінив і систему підрахунку голосів. Як при цьому змінювався показник політичного представництва жінок, пропонуємо прослідкувати в наступній таблиці:

Таблиця 1
Представництва жінок (у %) СР та РП
на рівні законодавчої влади 1993–2007 рр.

Країна	1991	1993/1994	1997/1998	2001/2002	2005(7*)/2006	Середня кількість
Словаччина		14,66	12,66	19,33	16,00	15,66
Польща	9,5	13,04	13,04	20,22	20,43	15,24

* Подано результати дострокових парламентських виборів до Сейму РП 2007 р.

Джерело: розроблено автором за даними [8]

Отже, із завершенням періоду соціалізму як в СР, так і в РП відбулось значне скорочення жіночого політичного представництва (в середньому на 10-15%). Низькою залишалась участь жінок у законодавчій гілці влади обох країн і в 1990-х рр. І тільки з початком 2000-х рр. політична участь жінок почала повільно зростати із проведенням кожних чергових виборів.

Без сумніву, констатувати факт низького представництва жінок в органах влади важливо, проте не достатньо. Головне питання міститься у пошуку причин недостатнього представництва жінок.

І перше припущення міститься в тому, що електоральний успіх кандидатів-жінок нижчий, ніж кандидатів-чоловіків. Для перевірки цієї гіпотези можна використати порівняння шансів для чоловіків та жінок бути обраними в парламенти СР та РП.

Таблиця 2
Вірогідність перемоги на парламентських виборах для жінок і чоловіків кандидатів Словаччини (2002 р.) та Польщі (2001 р.)

	Словаччина	Польща
Чоловіки		
Кандидати	793	3664
Обранні	121	367
P(A)	0,15	0,10
Жінки		
Кандидати	242	1055
Обранні	29	93
P(A)	0,12	0,09

Джерело: розроблено автором

Аналіз даних, наведених в таблиці, демонструє, що серйозних відмінностей у вірогідності бути обраними між чоловіками та жінками як в СР, так і в РП в досліджуваний період не було. В СР 1035 кандидатів (з них 242 жінки) боролись за право бути представленими в НР СР. В результаті були обрані 121 чоловік та 29 жінок. Вірогідність бути обраним для кожного кандидата в СР дорівнювала 0,15 для чоловіків та 0,12 для жінок (кожний сьомий кандидат-чоловік був обраний, серед жінок – кожна восьма потрапила до парламенту). Вірогідність бути обраним в польський парламент для кожного кандидата була дещо нижчою, ніж в СР, що пов'язано

із більшою кількістю кандидатів, проте дуже схожа для чоловіків і для жінок (0,10 та 0,09).

Аналіз даного етапу виборчого процесу не продемонстрував доказів істотних відмінностей у електоральній результативності між чоловіками та жінками ні в СР, а ні в РП. Тому далі спробуємо виявити причини низької репрезентації жінок у виборних органах влади не в процесі вибору кандидата виборцями, а в процесі висунення кандидатів.

Аналіз виборчих кампаній межі 1990–2000-х рр. в обох країнах показав, що кількість жінок-кандидатів висунуток значно відрізнялась від кількості кандидатів-чоловіків. Незважаючи на те, що під час виборів 2002 р. у СР та 2001 р. у РП спостерігалось зростання кількості жінок у виборчих списках політичних партій (на відміну від 1990-х рр.), їх кількість залишалась низькою. Так, з 7 політичних партій представлених в НР СР тільки 2 розмістили жінок в першій трійці. А загалом в першій половині списків кандидатів політичних партій СР жінки становили лише 20,9% (1998 р. – 14,7%), в першій чверті 17,9% (в 1998 р. – 12,6%). В РП зобов'язання щодо збільшення кількості жінок-кандидаток у виборчих списках традиційно підтримали партії лівого спрямування, зокрема СЛД (30%). Праві ж сили, як-то ВАС, і на цих виборах виявилась партією з найменшою кількістю жінок – 14,9%. В результаті, після розподілу місць по партійним спискам, жінки отримали 19,33% місць в парламенті СР та 20,22% місць в парламенті РП. Подібний аналіз процесу номінації партіями жінок-кандидаток у своїх виборчих списках, наводить на запитання: *чому жінки рідше висувуються політичними партіями, а ніж чоловіки?* Щоб відповісти на це запитання, перевіримо декілька гіпотез.

Гіпотеза 1. Недостатній рівень політичного, економічного та культурного капіталу у жінок акумульований в дореформений період. У соціалістичний період розвитку країн ЦС жінки були відносно добре представлені у владних інститутах. При тім вони не мали позицій в органах реальної політичної влади. Жінки були несуттєво представлені у центральних органах комуністичних партій, непропорційною була їх кількість і в урядах.

Попри те, що досвід країн ЦС демонструє можливість різних шляхів трансформації еліт, практика доводить, що більшу частку в структурі еліт в умовах демократичного транзиту обійняли: 1) представники номенклатури, що зберегли політичну владу, а також члени громадських організацій (профспілки, жіночі організації і т.д.), які володіли значним політичним капіталом; 2) керівники підприємств, власники значних економічних ресурсів; 3) верхівка наукової та художньої інтелігенції відзначена культурним капіталом; 4) нові підприємці та успішні бізнесмени; 5) політики, вільні від номенклатурного минулого, що позиціонували себе, як лідери нових партій та рухів.

Традиційно жінки екс-соціалістичних країн були слабо представлені в більшості наведених груп і не мали доступу до зазначених видів ресурсів. Профспілки та жіночі організації, як-от, наприклад, «Комітет радянських жінок», «Чехословацька асоціація жінок», «Ліга Польських жінок» були основними каналами проходження жінок у владу за «жіночою» квотою.

Попри те, що жінки були активно залучені у трудові відносини, вони рідко обіймали керівні посади в промисловості чи інших секторах економіки. Так, рівні жіночої зайнятості в ЧССР були коловально високими – 93% [13, с. 197]. При тім, жінки країни не були рівними з чоловіками у досягненні

високих керівних посад. До 1991 р. лише деякі з них посідали лідерські позиції в окремих сферах економіки ЧССР (як правило, управлінці середньої ланки). Не менш вражаючими рівні зайнятості жінок були і в соціалістичній Польщі – 85,5% (1988 р.). Однак попри відносно високий рівень освіти, польські жінки суттєво були представлені лише у незначній кількості секторів. У 1988 р. жінки займали лише 4,5% управлінських посад в економіці [7, с. 134-135].

Нові перспективи та можливості для жінок в сфері зайнятості в результаті ринкових перетворень з'явилися з розвитком приватного підприємництва. Так, в період між 1992 – 1996 рр. кількість жінок-підприємців у СР збільшилась на 5 238 осіб, що становило зростання у 18,2%. Загалом у 1997 р. жінки СР складали 26% підприємців від загальної кількості зайнятих у цій сфері [6, с. 168]. Проте з процесами нормалізації економічної ситуації та через відсутність у жінок відповідної освіти і досвіду роботи на управлінських посадах стабільний розвиток багатокладного жіночого підприємництва в незалежній СР та РП став обтяженим.

Склад обраного у 1993 р. Сейму відображає джерела рекрутування політичної еліти в РП, наведені вище. Так, за даними Р. Семінські, у 1993 р. 34% обраних до парламенту жінок були членами ПОРП, 73% – були членами «Солідарності» ще в 1980 р. Кількість чоловіків-членів парламенту по цих показниках складала 23% і 49% відповідно [15, с. 219]. Вибори 2001 р. також показали, що жінки рекрутуються у владу з доволі обмеженого кола джерел. Третина жінок в Сеймі 2001 р. виявились професійними політиками, що працювали в органах влади різних рівнів або ж були активістами місцевих партійних організацій. Істотним джерелом рекрутування жінок виявились також система освіти, науки (10 з 93 жінок членів-парламенту мали науковий ступінь), медицини, юриспруденції. І лише незначна кількість жінок-депутатів представляли економічний сектор [14].

Як зазначають словацькі дослідники, мобільними шляхами вступу жінок до вищої політики в країні є наступні: 1) вступ до політики при організації партії; 2) класична дорога шляхом виборів членами партії в рамках партійних структур; 3) робота у центральних органах, секретаріатах політичних партій або державному управлінні; 4) активність в інших організаціях (зокрема, жіночих НУО); 5) дорога через канали муніципальної політики; 6) опинитись «у потрібний час на потрібному місці» (громадські заходи, асистентки, партнерки, жінки впливових чоловіків). При цьому, кількість жінок – членів рад політичних партій майже не береться до уваги для заступництва жінок на керівні позиції. Для всіх політичних партій СР діє принцип, за яким нижчі посади (голова первинного осередку політичної партії, голови місцевих рад) обіймаються на основі зрозумілих механізмів та правил, в той час як вищі посади обіймаються на основі політичних рішень.

Гіпотеза 2. Жінки політично менш активні і менше цікавляться політикою, ніж чоловіки, отже база для рекрутування в політику нижча серед жінок, ніж серед чоловіків. Як правило, даний факт пов'язують з існуванням традиційних жіночих ролей, що є вагомим запобіжником на шляху до участі жінок у політику. Як свідчить статистика, середній показник виборчої участі в РП у хронологічному розрізі 1997-2005 рр. складав 44,93% і був схожим як для чоловіків, так і для жінок. В СР цей показник в період між 1998-2006 рр. був вищим – 69,63%, однак також був співставним між статями.

Поряд з цим, на запитання соціологів про приналежність до політичних партій ствердно відповіли тільки 1,1% респондентів в РП [1, с. 29]. Майже 3% цей показник склав у СР [11]. Як констатує Лоркова, частка жінок у членських базах політичних партій СР на поч. 2000-х рр. коливалась у проміжку між 18% до 44%. Найбільше жінок-членів мали такі партії, як ФС (44%) та РЗДС (37%), а найменше СДХС (20%) та КПС (18%). Приблизно однакову кількість жінок мали УК (30%), АНГ (25%) та СДПС (25%) [9, с. 42]. Що стосується сукупних показників участі жінок у політичних партіях РП, то за оцінкою О. Барбурської, кількість жінок в їх лавах на межі 1990 – 2000-х рр. коливалась в межах 25-40% [2, с. 104]. Отже, інтенсивність членства жінок в партіях СР та РП в цілому є порівняною, і складає в середньому третину від загальної сукупності складу партій цільових країн. Поряд з цим, як можна прослідкувати, чоловіки в обох країнах в 2,5-3 рази частіше, ніж жінки долучаються до членства в партіях.

На жаль, ми не володіємо даними стосовно інших форм політичної діяльності жінок, як-то: підписання петицій, участь у мітингах та демонстраціях, вивішування політичної символіки, відвідування партійних зборів тощо. А тому узагальнена картина рівня політичної активності жінок як СР, так і РП в досліджуваній період, не може бути запропонована. Однак аналіз доступних форм активної участі жінок в політиці обох країн, дає нам підстави висловлювати, що жінки по-іншому, ніж чоловіки, дивляться на проблему своєї політичної ролі і, зробимо припущення, вважають, що політичні дії не є надто ефективним способом вирішення їх проблем. Є очевидним, що при залученні в політику та в діяльність політичних партій, відмінності між жінками та чоловіками СР та РП зростають.

Партійна статистика та інтерв'ю з партійними активістами також демонструють, що жінки займають нижче положення в партіях СР та РП, ніж чоловіки, і рідше виконують управлінські функції. В обох країнах цей розрив є істотним. Так, наприклад, в СР на поч. 2000-х рр. середня частка жінок в керівництві провладних партій становила 16%. Найбільшу кількість жінок у керівництві представили такі партії, як ФС (20%) та СДПС (18%). В інших партіях участь жінок у керівних ешелонах не досягала навіть чверті від загальної кількості (5-20%) [8, с. 42]. Панування традиційних соціальних цінностей в РП в 1990-х рр. спровокувало навіть зменшення прагнення жінок обіймати високі партійні посади. Так, жінки-лідери, активістки «Солідарності» (Вінарська, Лабуда, Кулик, Доджюк) після 1989 р., забезпечивши повернення чоловіків у велику політику, відмовились від подальшої політичної участі.

Зважаючи на вищевказане, розглянемо тепер **роль політичних партій СР та РП у висуненні жінок-кандидаток** в органи законодавчої влади країн. Серед дослідників побутує думка, що партії серед інших політичних інститутів більш схильні реагувати на тиск, що здійснюється на них, з метою збільшення жіночого представництва. На думку, західних дослідників (Метленд, Норіс, Ловендускі), партії є «провідниками до виборчих місць» як в позитивному, так і негативному значенні: з одного боку, вони допомагають, але з іншого – створюють перешкоди на шляху просування жінок у владу.

В обох країнах політичні партії долучають жінок у свої партійні списки в обмеженій кількості (20-23%). Найбільше жінок в парламенті СР 2002-2006 рр. мали такі партії, як РЗДС та СДХС –

5 та 4 жінки. Найменше жінок представили КПС – всього 1. У відсотковому відношенні це виглядає таким чином: РЗДС – 13,9%, СДХС – 14,29%, АНГ – 20%, ХДР – 20%, УК – 10%, СДПС – 16%, КПС – 9,1% [16]. В РП на виборах 2001 р. найбільша кількість жінок була представлена в списках СЛД – 25% та ТС – 31%. Поряд з цим партії правого крила виявились партіями з найменшою кількістю жінок (ВАС – 14,9%, ГП – 15,4, ПСП – 18,5%) [16]. Проте ці показники були дещо вищими, ніж на виборах 1997 р., коли вони не перевищили 13%. Подібна ситуація склалась і в СР, де на відміну від виборів 1998 р., у 2002 р. більшість політичних партій (17 з 25) розмістила хоча б одну жінку на якоесь із перших п'яти місць. 11 партій залучили хоча б одну жінку між перших трьох кандидатів. Проте і ці показники в обох країнах були меншими за 1/3, і значно меншими за S.

Очевидна залежність представництва жінок у списках партій РП від їх ідеологічного забарвлення, настановує на думку про те, що причини виключення жінок з партійних списків, доцільно шукати у структурі самих партій. Так, Метленд вказує, що ліві партії в більшій мірі відповідають потребам у влади малих груп. Вони більше схильні співпрацювати з неправилейованими прошарками суспільства, а також створювати сприятливіше середовище для жінок у плані просування їх у владу [10].

На прикладі СР ми не виявили залежності збільшення кількості жінок у партійному списку та партійної ідеології. Очевидно, ідеологічна орієнтація політичних партій не є пов'язаною із просуванням жінок у словацький політикум. Результати виборів демонструють обернену залежність, коли більшу кількість жінок у парламент проводили праві партії (РЗДС, ДКС). Експертиза же польських виборів підтвердила загальноприйнятну гіпотезу про те, що партії лівого крила більш схильні розміщати жінок у своїх виборчих списках. Очевидною причиною такої ситуації є широке європейське послання РП та запозичення дизайну західних партій. В СР подібні процеси, ускладнюють особливості партійної організації та процеси номінації кандидатів в цілому.

Гіпотеза 3. Третя гіпотеза недостатнього представництва жінок в електоральному процесі міститься у слабкості та розпорошеності жіночого руху. Процеси комплексної плюралізації, що захопили країни ЦЄ на межі 1980-1990-х рр. стали важливою умовою розгортання організованого жіночого руху. Після революції десятки нових жіночих організацій були засновані в СР (біля 70), проте всі вони страждали від відсутності фінансування і, розпадались так само швидко, як і створювались. Як зазначають дослідниці проблематики фемінізму в країнах ЦЄ (Дуглас, Бітушікова, Вейс, Округліцова), в умовах масштабних криз 1990-х рр. більшість жіночих НУО СР зорієнтувались на діяльності у соціальній сфері, втративши, таким чином, шанс стати дієвим суб'єктом політичного процесу. Щоправда, із поч. 2000-х років, в результаті інтенсифікації соціально-економічних та інституційних реформ, в СР намітились позитивні тенденції розширення політичного активізму жінок в площині громадянського суспільства. Активною частиною процесів соціальних змін став Союз жінок Словаччини, більшістю членкинь якого були активними в громадському житті ще задовго до 1989 р. У 2000 р. з метою допомоги жінкам долучитись до політичної діяльності була утворена мережа «Форум жінок 2000». Виступаючи під гаслом «Більше жінок в політичному та громадському житті», активісти проекту долучили до кампанії відомих особистостей країни з тим, щоб

вони підтримали ідею збільшення жінок у політиці [3]. Подібний проект «МАТРА» мав місце і в період з 2001 по 2004 рр. Метою його було досягнення збалансованого представництва чоловіків та жінок в демократичних інститутах. За час проекту професійну підготовку пройшли 600 жінок. І хоча основна мета проекту не була реалізована (запровадження квот для жінок у списках партій), кампанія мала наслідком широкий резонанс у суспільстві.

На відміну від СР, одним з ключових каталізаторів соціальних змін в РП стали саме жіночі НУО, що активно почали створюватись після 1989 р. При тім, і до цього жінки активно долучались до опозиційних рухів, набуваючи досвіду громадської роботи. Так, після запровадження в грудні 1981 р. воєнного стану і ув'язнення тисячі-активістів (більшість з яких були чоловіки) членів «Солидарності», десятки жінок із Вроцлава, Варшави і Любліна розпочали активну роботу, спрямовану на створення підпільної організації руху [12, с. 55]. Найбільш вагомі ролі в цьому відіграли Б. Лабуда – очолила регіон Вроцлава разом із В. Фрасинюком, Д. Вінарська управляла Люблінським регіоном одноосібно. У Варшаві Г. Лучіво та Є. Кулик, разом із З. Буяком, координували діяльність штаб-квартири підпілья. Г. Лучіво за допомоги ще декількох жінок (Д. Щесна, А. Доджюк, А. Біконт, С. Бідленська, М. Павліцка) організувала видавництво щотижневої газети «Тижневик Солидарності», що став «голосом» руху. Чоловіки приєдналися до колективу редакції тільки в 1985 р.

У 1993 р. в РП офіційно вже було зареєстровано 59 жіночих організацій, в 1995 р. – 70, у 2000 р. – 200 [5, с. 58]. Їх діяльність охоплює різні сфери: анархо-фемінізм, добротинну діяльність, групи підтримки, наукові центри, охорону здоров'я, освіту, насилья, безробіття тощо. Проблеми, як наприклад, політичне представництво також активно піднімаються, як складові ширшої програми боротьби проти загальної субординації жінок. У 1994 р. був заснований Центр з прав жінок, метою якого є аналіз законодавства та моніторинг програм діяльності уряду в плані ратифікації міжнародних договорів.

Напередодні виборів 2001 р. жіночі організації РП почали провадити активну кампанію інформування громадськості про жінок-кандидаток. 50 організацій приєдналися до Передвиборчої коаліції жінок – відкритої угоди між жіночими організаціями, створеними за декілька місяців до виборів. Завданням коаліції стала боротьба проти гендерної дискримінації, що проявлялась у нерівномірному доступі до влади. Результатом кампанії 2001 р. стало істотне зростання кількості жінок-депутатів в лавах Сейму РП – 20% (1997 р. – 13%).

Висновки. В статті висувається і перевіряється декілька гіпотез про причини низького представництва жінок в парламентах СР та РП. Перша з них – недостатній рівень політичного, економічного та культурного капіталу у жінок, акумульований в дореформений період, і в результаті – труднощі із входженням в політику після 1989 р. Ця гіпотеза підтверджується аналізом джерел рекрутування політичної еліти обох країн: вихідці з партійної номенклатури, директори підприємств, верхівка інтелігенції, нові успішні бізнесмени, – прошарки, де жінки традиційно мало представлені, і як наслідок, обмежені в доступі до ресурсів.

Друга гіпотеза – жінки політично менш активні і менше цікавляться політикою, ніж чоловіки, отже база для рекрутування в політику вужча серед жінок, ніж серед чоловіків. Жінки в меншій мірі долучаються до політичних дій та менш залу-

чені в партійну діяльність, а відтак рідше обіймають посади в партіях. Поряд з цим ці відмінності не є надто масштабними, а тому не можуть позиціонуватись як основна причина низької залученості жінок в процес номінації у виборні органи влади. Є очевидним, що навіть долучаючись до партійної діяльності, жінки обіймають нижчі позиції в партіях, ніж чоловіки.

Аналіз впливу політичних партій СР та РП на можливості рекрутування жінок у легіслатури країн продемонстрував, що організаційна сила, ідеологічна орієнтація та настанови стосовно жіночої активності є важливими факторами, що обумовлюють просування жінок у владу. В той же час партії двох країн в цілому не є ініціаторами реалізації гендерно-чутливої політики, оскільки долучають жінок у свої партійні списки як кандидатів переважно на непривабливі позиції, і в обмеженій кількості. Поодинокі приклади використання квот на внутрішньому рівні продемонстрували ліві партії РП.

Є очевидним, що аксіома про те, що пропорційна система створює більше можливостей для жінок на ґрунті двох країн, ефективно працює тільки за умови сприятливої партійної політики.

Третя гіпотеза міститься у слабкості та розпорошеності жіночого руху. Жіноча участь у громадян-

ському суспільстві двох країн є досить позитивною силою. Попри явну деполітизацію більшості жіночих груп на межі 1990-2000-х рр. як в СР, так і РП активізується діяльність тих жіночих організацій, що намагаються реально лобювати інтереси жінок у політичній сфері. Найбільш активними суб'єктами політичного процесу є польські жіночі НУО. Словацькі організації також демонструють значний рівень активності у боротьбі з проблемами нерівності жінок у політичній сфері, проте міра їх впливу поки що не є такою значною, як у РП. Разом з тим, жіночі політичні партії та об'єднання в цілому не є типовими для жіночого руху двох країн.

Таким чином, інституційне середовище СР та РП безпосередньо обумовлює та визначає моделі та умови політичного рекрутування жінок. Жінки як СР, так і РП, в цілому, готові брати участь у політичному житті, про що свідчить зростання представництва жінок в законодавчих органах влади СР (хоча на парламентських виборах 2010 р. кількість жінок знизилась до 23 (15,33) у порівнянні з 24 на виборах 2006 р. (16%) і РП (підтримує представництво жінок на рівні 20%). Поряд з цим в інституційній площині продовжує діяти низка чинників, що ускладнюють шлях жінок до лав політичної влади як СР, так і РП.

Список літератури:

1. Пономарь С. Социальный капитал политических партий [Текст] / С. Пономарь // Власть. – 2007. – № 12. – С. 28-30.
2. Barburska O. Participation of women in holding political power in Poland [Text] / Olga Barburska // Yearbook of Polish European Studies. – 2003. – № 7. – P. 101-113.
3. Bitusikova A. Gender Equality in Slovakia – Reality or a Dream? [Електронний ресурс] / Alexandra Bitusikova // Institute of Social and Cultural Studies, Matej Bel University, 2007– Режим доступу: <http://www.svu2000.org/women/bitusikova.doc> – Назва з екрану.
4. Chimiak G. Bulgarian and Polish Women in the Public Sphere [Text] / Galia Chimiak // International Feminist Journal of Politics. – 2003. – 5:1 March. – P. 3-27.
5. Coyle A. Fragmented feminisms: women's organization and citizenship in 'transition' in Poland [Text] / Angela Coyle // Gender and Development. – 2003. – Vol. 11. – № 3. – P. 57-65.
6. Einhorn B. Gender and Civil Society in Central and Eastern Europe [Text] / B. Einhorn, C. Sever // International Feminist Journal of Politics. – 2003. – 5:2 July. – P. 163-190.
7. Gregory A. Women's Employment in Transition 1992 – 4: the Case of Poland [Text] / A. Gregory, M. Ingham, H. Ingham // Gender, Work and Organization. – 1998. – Vol. 5. – Iss. 3. – P. 133-144.
8. Inter-Parliamentary Union [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ipu.org/iss-e/women.htm> – Назва з екрану.
9. Lorková P. Rovnosť príležitostí v politike s dôrazom na politickú participáciu žien [Text] / Petra Lorková. – Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, 2006. – 182 s.
10. Matland R. Political Parties and Special Measure: Enhancing Women's Participation in Electoral Processes [Електронний ресурс] / Richard Matland. – Режим доступу: <http://un.org/womenwatch/osagi/.../EGMelectoral/EP8-BallingtonMatland.PDF> – Назва з екрану.
11. Meseznikov G., Gyarfassova O. Slovakia. Country Report Based on Research and Dialogue with Political Parties [Електронний ресурс] // IDEA / Desember 2004 – January 2005. – Режим доступу: http://www.idea.int/parties/upload/Slovakia_report_March06.pdf. – Назва з екрану.
12. Penn S. The National Secret [Text] / Shana Penn // Journal of Women's History. – 1994. – Vol. 5. – № 3. – P. 55-69.
13. Raabe P.H. Women, Work and Family in the Czech and Slovak Federative Republic: Continuities and Contrasts [Text] / Phyllis H. Raabe // Compendium of Research Projects for 1991 / Fulbrights – Hays Seminars Abroad Program: Yugoslavia and the Czech and Slovak Federal Republic in Transition. – 1991. – June 22-24. – P. 194-203.
14. Renc-Roe J. The Representation of Women in the Political Decision-Making Process in Poland: Existing Problems and Advocated Solution [Електронний ресурс] / Joanna Renc-Roe // Paper prepared for the ECPR Joint Session: «Changing Constitutions, Building Institution and (Re) defining Gender Relations»: (Edinburg, 28 March – 2 April). – 2003. – Режим доступу: <http://essex.ac.uk/ECPR/eevents/jointsession/paperarchive/.../RencRoe.pdf> – Назва з екрану.
15. Siemienska R. Women in the Polish Sejm: Political Culture and Party Politics versus Electoral Rules [Text] / Renata Siemienska // Women's Access to Political Power in Post-Communist Europe / edited by R.E. Matland, K.A. Montgomery. – New York: Oxford University Press Inc., 2003. – P. 217-244.
16. Ženy a muži v politike // Gender Mainstreaming pre Slovensko [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gender.gov.sk/index.php?id=20&ID=7a8ae2d714ed64c2573598985e325e7e> – Назва з екрану.

Сурнина-Далекорей О.А.

Ужгородский национальный университет

ОСОБЕННОСТИ ПОЛИТИЧЕСКОГО УЧАСТИЯ ЖЕНЩИН СЛОВАКИИ И ПОЛЬШИ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ

Аннотация

В статье рассматривается проблема интеграции женщин в политический процесс современной Польской и Словацкой Республик. Автор анализирует возможные барьеры в институциональной плоскости с которыми столкнулись женщины стран на пути к политической власти в период демократических трансформаций на рубеже 20 – 21 веков. В результате проверки нескольких гипотез автор приходит к выводу, что причины низкого представительства женщин в органах власти обеих стран обуславливаются как строением национальных институциональных факторов, так и глубоко укоренившимся общественным предвзятым восприятием общественной роли женщины, что в значительной степени влияет на настроения партийной элиты как Словакии, так и Польши.

Ключевые слова: Центральная Европа, политическое участие, партийная система, избирательная система, женское движение.

Surnina-Dalekorey O.A.

Uzhgorod National University

FEATURES OF POLITICAL PARTICIPATION OF WOMEN OF SLOVAKIA AND POLAND: COMPARATIVE ANALYSIS

Summary

In the article an author is concentrated on the problem of the integration of women into the political process of modern Polish and Slovak Republics. The author analyzes the basic barriers on a way to the more effective mutual relations between the modern institutional mechanisms and political representation of women of two countries on the boundary of 20-21 centuries. As a result of checking multiple hypotheses author summarizes that the reasons for the low representation of women in government in both countries are determined by both the structure of national institutional factors and deeply rooted prejudice public perception of the social role of women, which greatly affects the mood of the party elite as Slovakia and Poland.

Keywords: Central Europe, political participation, party system, electoral system, women's movement.